

Ігор ЦІКО,

завідувач кафедри суспільно-гуманітарної та медійної освіти Донецького ОІППО, кандидат педагогічних наук

Вікторія ЩЕРБАТЮК,

в.о. завідувача відділу мовно-літературної та мистецької освіти, викладач кафедри суспільно-гуманітарної та медійної освіти Донецького ОІППО

Олена ШНУРКО,

методист відділу мовно-літературної та мистецької освіти Донецького ОІППО

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО УЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА

Особистісно-професійні якості вчителя Нової української школи є основою безпечного й комфортного освітнього простору, у межах якого зусилля учасників освітнього процесу спрямовано на формування особистості, здатної до творчого самовираження. Педагог, що викладає мистецькі дисципліни, застосовує потенціал мистецтва та художньої культури задля досягнення освітньої мети – цілісного естетичного розвитку особистості. Тому вчитель-предметник має обирати мистецькі твори для сприймання та аналізу учнями, орієнтуючись на навчальну тематику, їхню художню якість та відповідність їхньому віку. Не менш актуальним є застосування традиційних методів навчання (проблемного, евристичного), комп'ютерних та інтегративних технологій, методів і прийомів стимулювання асоціативно-образного мислення, виявлення міжвидових мистецьких порівнянь.

Сучасний учитель мистецтва має бути не тільки транслятором інформації, а насамперед партнером для здобувачів освіти в опануванні різних видів мистецтв, здійснювати супровід освітньої діяльності учнів, полегшувати їм шлях до розуміння мистецтва, створювати умови для розвитку учнівської креативності.

Формула успішного вчителя мистецтва – це розвинене вміння переходу від суб'єкт-об'єктної до суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учителем та учнем. Тому вчителеві необхідно набути таких якостей, як [2]:

- асертивність – комплексне почуття впевненості в собі, у власних силах; позитивне ставлення до власних навичок і здібностей;
- атрактивність – власне позитивне ставлення до себе та інших, що розкривається у щирості, відкритості, конкурентності, робить поведінку людини соціально адаптованою;
- толерантність – вміння без роздратування й вираженої ворожості ставитися до думок, поглядів, звичок інших людей, бути великодушним і терпимим;
- вчитель має підвищити рівень комунікативних умінь та оволодіти фасилітованими технологіями.

Сучасний учитель мистецтва покликаний працювати в умовах Нової української школи «на засадах компетентнісного й особистісно орієнтованого підходів, розуміючи компетентність як інтегральну характеристику», що на думку Н. Лупак об'єднує знання, вміння, досвід, ставлення та особистісні риси. Вони дають вчителю змогу:

- ефективно проєктувати й впроваджувати професійну діяльність;
- формувати художньо-естетичний світогляд та професійно-художнє мислення (здатність добирати та аналізувати здобуті знання та навички в досягненні педагогічної мети; вміння розробляти авторські навчальні матеріали й методичні рекомендації; здатність до конструктивної взаємодії з учнями, батьками, колегами; мотивація до неперервного саморозвитку) [1].

Отже, особистісна компетентність вчителя мистецтва є інтегрованою здатністю, що впливає на якість освітнього процесу та розвиток здобувачів освіти, включає професійні знання, навички, емоційну стійкість, здатність до рефлексії та саморозвитку. Формування особистісної

компетентності сучасного вчителя мистецтва передбачає реалізацію таких умов:

1. Професійний розвиток, зокрема безперервну освіту педагога, адже вчитель мистецтва повинен мати можливість постійно вдосконалювати свої знання і навички під час підвищення кваліфікації, майстер-класів, спецкурсів, тренінгів тощо. Зокрема, у 2025 році на базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти пропонуємо педагогам таку тематику фахового вивчення: «Онлайн-інструменти для формування медіаграмотності на уроках мистецьких дисциплін» (30 год.), «Інтерактивні технології як провідна тенденція формування мистецьких компетентностей» (30 год.), тренінг «Нейромережі на уроках мистецької освітньої галузі: від розуміння до застосування» (18 год.)

2. Співпраця та комунікація передбачає активну участь у **професійних спільнотах**, асоціаціях та мережах для обміну досвідом, знаннями та інноваційними практиками. Так, для ефективної взаємодії, методичної підтримки й супроводу, швидкого обміну інформацією відділом мовно-літературної та мистецької освіти на базі месенджера Telegram створено групу «Учителі мистецтва Донеччини»: <https://t.me/+4C4gQmOiCO9IMGJi> (запрошуємо долучатися).

3. Використання сучасних методик навчання: технологій (ІКТ) для підвищення якості навчання, включаючи мультимедійні презентації, онлайн-ресурси та платформи для дистанційного навчання, мобільних технологій, проєктного навчання, інтерактивних методів, дистанційного та змішаного навчання, інструментів штучного інтелекту тощо.

4. Емоційна та психологічна підтримка (мова про перш за все про: а) психологічний комфорт – створення сприятливого робочого середовища, підтримка з боку адміністрації школи та колег; б) розвиток емоційної стійкості – участь у тренінгах з емоційною грамотністю, стресостійкістю та управлінням емоціями.

5. Індивідуальний підхід до учнів: розуміння освітніх запитів учнів, а це адаптація навчальних програм та методів викладання з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб та інтересів учнів; сприяння й творчий розвиток здобувачів освіти через індивідуальні проєкти, позакласні заходи та участь у конкурсах, виставках, квестах тощо.

6. Рефлексія та саморозвиток (постійна рефлексія над власною педагогічною діяльністю, аналіз досягнень та недоліків для самовдосконалення; встановлення особистих цілей та планування шляхів їх досягнення, включаючи розвиток нових компетенцій і навичок).

Таким чином, успішний сучасний вчитель мистецтва – це педагог, який постійно розвивається в особистісній і професійній площині, вправно володіє традиційним ті інноваційним інструментарієм навчання. Із-поміж новацій більш детально зупинимося на застосуванні у викладацькій практиці елементів мобільних технологій та нейромереж.

Життя «цифрового покоління», представники якого здебільшого це учні школи, немислиме без сучасних гаджетів з їх майже повнофункціоналом персонального комп'ютера, безперервного під'єднання до Всемережжя. Тому застосування мобільних, мультимедійних та інтернет технологій у освітньому процесі також є вимогою часу.

Так, під час роботи з програмовим навчальним матеріалом радимо скористатися такими ресурсами (табл. 1):

Таблиця 1

Сервіси та мобільні застосунки: мистецька освіта

№ з/п	Функціонал мобільних застосунків і онлайн-сервісів	Назва	Покликання
1.	Автоматична обробка зображень у стилі й манері всесвітньо відомих художників П. Пікасо, С. Далі, П. Мондріана, Е. Мунка з використанням ШІ	Prisma Art Effect Photo Editor	https://play.google.com/store/apps/details?id=com.neuralprisma&pcampaignid=web_share
		Deep Art	https://www.deeparteffects.com/
		Deep Dream Generator	https://deepdreamgenerator.com/
2.	Сервіси безкоштовного	Art Web	https://www.artweb.com/

	розміщення художніх творів сучасних митців: картин, фотографій, скульптур, ілюстрацій та листівок, дизайнерських нарбок	Saatchi Art	https://www.saatchiart.com/
		Zazzle	https://www.zazzle.com/
		RedBubble	https://www.redbubble.com/
		INPRNT	https://www.inprnt.com/
		Design By Humans	https://www.designbyhumans.com/
3.	Онлайн-платформа, що знайомить із колекціями музеїв світу, переглядати художні твори в цілому та фрагментарно у високій якості, створювати власні віртуальні колекції й візуальні продукти тощо	Google Arts & Culture	https://artsandculture.google.com/

Штучний інтелект (далі – ШІ) та нейромережі стрімко входять у наше життя, і сфера освіти не є винятком. На уроках мистецтва ці потужні інструменти можуть відкрити нові горизонти для творчості та самовираження учнів.

Ось декілька прикладів того, як можна використовувати нейромережі на уроках мистецтва.

Створення зображень. Учні можуть використовувати нейромережі, щоб генерувати зображення за власними описами або за допомогою промптів. Це може бути корисно для вивчення різних художніх стилів, створення ілюстрацій до літературних творів або просто для розваги. Пропонуємо низку нейромереж, таких як Craiyon (<https://www.craiyon.com/>), WomboArt або Dream by Wombo (<https://dream.ai/>), NightCafe (<https://nightcafe.studio/>), DeepAI (<https://deepai.org/>), Bing (<https://www.bing.com/>), Leonardo AI (<https://app.leonardo.ai/>), Deep Dream Generator (<https://deepdreamgenerator.com/>), Ideogram.ai (<https://ideogram.ai/>) тощо, що можуть генерувати красиві картинки, створені з урахуванням законів композиції, прийомів світлотіні та колористики. Якість і деталізація залежать від правильно написаного запиту – не кожен користувач зможе відразу отримати шедевр. Проте запропоновані застосунки допоможуть не лише створити якісний та цікавий урок мистецтва, а й надихнути учителя та учнів самим створювати візуальний контент, що сприяє розвитку творчих здібностей та креативності.

Обробка зображень. Нейромережі можна використовувати для редагування та маніпулювання зображеннями. Це може допомогти учням вчитися бачити світ по-новому, експериментувати з різними ефектами та створювати унікальні роботи.

Нейромережі можуть розпізнавати зображення та виконувати різні завдання, такі як класифікація, сегментація, відновлення та перетворення зображень.

Одним з цікавих застосувань нейромереж є перетворення шаблону зображення на якісну ілюстрацію. Один зі способів цього перетворення – нейромережа [Scribble Diffusion](#), яка використовує глибинні нейронні мережі для створення ілюстрацій з вхідних зображень.

Для того, щоб гарантувати точне розуміння зображення нейромережею, необхідно додати кілька уточнювальних слів. Після нейромережа зчитує текст, переносить їх на начерк, і, як результат, виходить повноцінна картина. Щоб результат був якісним, рекомендуємо уточнювальні слова писати англійською мовою.

Scribble Diffusion – це потужний інструмент для перетворення зображень на яскраві та цікаві ілюстрації. На уроках мистецтва пропонуємо застосовувати можливості цієї мережі для створення красивих та оригінальних зображень, ілюстрацій до тієї чи тієї теми; розробки власних зображень для презентаційних матеріалів, стендів, газет тощо; для ігрових матеріалів та завдань, що допоможуть учням краще запам'ятати та зрозуміти матеріал; для створення інфорграфік, плакатів, колажів тощо.

Створення музики. Нейромережі можна використовувати для створення музики за допомогою різних алгоритмів та інструментів. Це може допомогти учням досліджувати різні музичні стилі, писати власні композиції або просто насолоджуватися творчим процесом.

Нейромережі допоможуть створити аудіотреки різного настрою, стилю за промптом; згенерувати музику до зображення; перетворити музику на зображення; літери перетворити на

музичні звуки; створити пісні; зіграти дуетом із ШІ тощо.

Рекомендуємо на уроках мистецтва скористуватися можливостями таких нейромереж, як [Suno](#) (прослухайте пісню «Тихий дощ», яку створила нейромережа за промптом у двох варіантах: перший варіант [тут](#), другий варіант [тут](#)), [Sonauto](#), [Strofe](#), [Audioatlas](#), [Udio](#), [FlowTunes](#) тощо.

Генерація тексту. Нейромережі на уроках мистецтва застосовуємо для створення текстів, як-от: дописів у газету, виступів на уроці з тією чи тією темою, віршів, оповідань, сценаріїв чи інших творчих робіт. Це може допомогти учням розвивати свої навички письма, досліджувати нові ідеї та виражати себе по-новому.

Розглядаючи використання нейромереж в освіті, потрібно згадати їх практичний та найбільш популярний прояв зараз, а саме чат-боти. Технології ШІ постійно прогресують і стають все більш помітними в різних аспектах нашого життя. Одним з останніх феноменів є ChatGPT, чат-бот з розмовним інтерфейсом штучного інтелекту, розроблений OpenAI. На уроках мистецтва ChatGPT є потужним інструментом, що доповнює традиційні методи навчання та відкриває нові можливості для учнів і вчителів. Чат може стати віртуальним помічником, який надасть учням миттєві відповіді на питання, пов'язані з історією мистецтва, художніми стилями та техніками. Наприклад, учень може запитати про особливості імпресіонізму чи про життя і творчість Ван Гога та отримати детальну відповідь за лічені секунди. Це значно спрощує процес пошуку інформації та сприяє глибшому розумінню предмета.

Мистецтво нерідко перетинається з іншими дисциплінами, такими як література, історія, наука та технології. ChatGPT може сприяти розвитку міждисциплінарних зв'язків, допомагаючи учням бачити мистецтво в контексті інших галузей знань. Наприклад, учні можуть дізнатися, як наукові відкриття вплинули на розвиток художніх стилів, або як літературні твори надихали художників на створення картин тощо.

Використовуючи цей та інші подібні інструменти (наприклад, [Gemini Bard](#), [perplexity](#)), вчителі можуть створювати індивідуалізовані навчальні програми, стимулювати творче мислення учнів та допомагати їм розвивати свої навички в аналізі та критиці творів мистецтва. Упровадження чатів у мистецьку освіту сприяє кращому розумінню мистецтва та розширенню творчих горизонтів учнів, готуючи їх до викликів сучасного світу.

Персоналізація навчання. Нейромережі можна використовувати для персоналізації навчання, пропонуючи учням завдання та проекти, які відповідають їхнім інтересам та рівню підготовки. Це може допомогти учням краще засвоїти матеріал та відчути себе більш залученими до процесу навчання.

Дошка вибору


<p style="text-align: center;">Казковий художник</p>  <p>Уявіть себе художником, який ілюструє казку. Виберіть улюблену казку та намалюйте одного з її персонажів. Спробуйте передати в малюнку характер, емоції та атмосферу, пов'язані з цим героєм. Поділіться своїм малюнком з однокласниками та розкажіть, як ви намагалися зробити його виразним.</p>	<p style="text-align: center;">Казковий скульптор</p>  <p>Виліпіть з пластиліну або глини улюбленого казкового персонажа. Зверніть увагу на пропорції тіла, риси обличчя та деталі одягу. Спробуйте передати в скульптурі характер, емоції та динаміку рухів героя. Запропонуйте однокласникам відгадати, кого ви зіпнули.</p>	<p style="text-align: center;">Казковий актор</p>  <p>Оберіть улюбленого казкового персонажа та спробуйте втілити його образ за допомогою міміки, жестів та рухів. Можна використовувати реквізит, костюми або декорації. Запропонуйте однокласникам відгадати, якого героя ви граєте.</p>
<p>Створіть ескіз костюма для улюбленого казкового персонажа. Зверніть увагу на стиль одягу, колірну гаму та аксесуари. Спробуйте передати в ескізі характер, емоції та соціальний статус героя. Поділіться своїм ескізом з однокласниками та розкажіть, чому ви вибрали саме такий дизайн.</p>	<p style="text-align: center;">Казковий дизайнер</p>  <p>Напишіть короткий опис улюбленого казкового персонажа, не називаючи його ім'я. Опишіть зовнішність, характер, емоції та вчинки героя. Запропонуйте однокласникам відгадати, про кого йдеться. Обговоріть, як ви використовували слова, щоб зробити опис виразним.</p>	<p style="text-align: center;">Казковий письменник</p> 

Рис. 1. Дошка вибору до теми «Виразність казкових персонажів у образотворчому мистецтві» (5 клас)

Так, наприклад, під час засвоєння монографічної теми у 5 класі «Виразність казкових персонажів у образотворчому мистецтві» пропонуємо скористатися такою формою диференційованого навчання, як «дошка вибору». Чати ШІ ([Gemini Bard](#), [ChatGPT](#), [perplexity](#)) допоможуть учителю згенерувати творчі завдання для дошки. Педагог корегує згенерований матеріал та пропонує учням на вибір низку завдань до теми, скориставшись можливостями Canva для створення дошки (рис. 1).

Такі завдання допоможуть учням:

- розвинути уяву та креативність;
- краще зрозуміти виразність казкових персонажів у образотворчому мистецтві;
- навчитися використовувати різні художні техніки та прийоми;
- розвинути навички самовираження та спілкування;
- спробувати себе в різних ролях (художник, скульптор, актор, дизайнер, письменник).

Важливо зазначити, що нейромережі не повинні замінювати традиційні методи навчання мистецтву. Навпаки, вони повинні використовуватися як додатковий інструмент, який може допомогти учням розвинути свої творчі здібності та розширити свої можливості.

Використання нейромереж на уроках мистецтва може зробити навчання більш цікавим, творчим та ефективним. Це може допомогти учням краще зрозуміти світ мистецтва та знайти свій власний унікальний голос.

Для тих, хто бажає поглибити свої знання про ШІ та нейромережі, відділом мовно-літературної та мистецької освіти пропонується тренінг «*Нейромережі на уроках: від розуміння до застосування*». Під час занять учителі мистецтва зможуть дізнатися більше про можливості ШІ в освітньому процесі, розглянуть ідеї його залучення в роботу задля створення цікавих та ефективних уроків, розширити знання про інноваційні технології та їх можливості в освіті, навчатися створювати якісний та унікальний контент за допомогою сервісів ШІ тощо.

Рекомендації / пропозиції:

1. Опрацюйте вектори інтеграційної складової мистецьких дисциплін як основи розвитку педагогічної майстерності вчителя Нової української школи.
2. Застосовуйте предметно-інтегративний підхід під час викладання предметів мистецьких дисциплін.
3. Використовуйте інноваційні технології (ігрові технології, фасилітативна дискусія, емоційна саморегуляція, інтерактивне навчання тощо) та впроваджуйте в освітній процес активні методи, що дають можливості для розкриття творчої особистості, розвитку ініціативи, активізації пізнавально-навчальної діяльності учня.
4. Долучіться до обласної професійної спільноти вчителів мистецької освітньої галузі в телеграмі «[Учителі мистецтва Донеччини](#)» для кращої комунікації та отримання актуальної інформації про освітні новини й методичні заходи. Покликання для приєднання <https://t.me/+4C4gQmOiCO9lMGJi>.

Список використаних джерел

1. Лупак Н. М. Сучасні вимоги до вчителя мистецтва. *Мистецтво та освіта*, 2020. 3 (97). С. 2–6.
2. Половіна О. А. Інтегративна функція мистецтва у формуванні творчої особистості дитини. *Мистецтво та освіта*. 2018. № 4. 104 с.